

Esther Hanssen & Roeland Harms
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
Contact: Esther.Hanssen@han.nl
Roeland.Harms@han.nl

Profielwerkstuk Nederlands

1. Inleiding

In 2021 zijn we bij de Master Leraar Nederlands aan de HAN gestart met de module 'Begeleiden profielwerkstuk'. Aanleiding hiervoor was dat onze studenten relatief weinig theoretisch onderzoek deden op het gebied van taal- en letterkunde, naar bijvoorbeeld 'millennialliteratuur', 'het taalgebruik van een politicus' of 'het ontstaan van nieuwe Nederlandse woorden'. Daarnaast werken al onze studenten als docent Nederlands in de bovenbouw. Het profielwerkstuk leek ons daarom bij uitstek geschikt voor vakinhoudelijke verdieping in de neerlandistiek en een koppeling naar de beroepspraktijk. Studenten schrijven in de module zelf een profielwerkstuk en begeleiden tegelijkertijd medestudenten en leerlingen uit het voortgezet onderwijs bij het schrijven van een profielwerkstuk. Op deze manier leren ze theoretisch onderzoek doen op het gebied van de Nederlandse taal en cultuur ('letterkunde', 'taalkunde' en/of 'taalbeheersing') en leren ze anderen hierin te begeleiden en te motiveren. Dat doen ze in stapjes, met steeds tussentijdse feedback van medestudenten. Daarmee leren ze dit type onderzoek dus ook doen en leren ze om de juiste vragen te stellen. Tegelijkertijd leren ze ermee wat relevante vragen/onderwerpen kunnen zijn voor bovenbouwers havo/vwo en worden ze geïnspireerd om hun leerlingen te enthousiasmeren voor onderzoek op het gebied van de Nederlandse taal. Tenslotte leren zij ook hoe ze leerlingen kunnen begeleiden bij hun eigen onderzoek, zodat het profielwerkstuk op de eigen school goed vormgegeven wordt.

2. Effectieve feedback geven en ontvangen

Studenten leren elkaar tijdens het onderzoeksproces feedback geven. Uitgangspunt hierbij zijn het feedbackmodel van Hattie & Timperly (2007) en de vuistregels voor het geven van effectieve feedback zoals beschreven door Van Silfhout (2016) en Sluismans e.a. (2013):

1. De feedback is gericht op de gegeven instructie, de leerdoelen en de bijbehorende kwaliteitscriteria.

2. De feedback geeft aan waar de student/leerling staat (= feedback), maar ook hoe hij/zij de volgende stap in de richting van de gestelde leerdoelen kan zetten (= feedforward).
3. De feedback is specifiek geformuleerd, zodat een student/leerling zelfstandig de feedback begrijpt en betreffende tekstpassages kan aanpassen of herformuleren.

Studenten leren effectieve feedback geven door concrete lezersvragen te formuleren die de ontwikkeling en het (leer)proces ten goede komen. Tevens leren zij effectieve feedback vragen door concrete schrijversvragen te formuleren. En ten slotte leren zij welke kenmerken effectieve feedback heeft (zie o.m. Koster & Korpershoek 2021): ‘positief kritisch’, ‘selectieve feedback gericht op de taak’, ‘faciliterende feedback gericht op de hogere-orde aspecten van de tekst’, met een onderbouwing van het oordeel (feedback) en met concrete suggesties voor verbetering (feedforward).

3. Opzet en werkwijze

Studenten werken in de module ‘Begeleiden profielwerkstuk’, onder begeleiding van een docent, in werkgroepen van drie aan hun profielwerkstuk, en begeleiden tegelijkertijd medestudenten en één of enkele bovenbouwleerlingen op de eigen school bij het schrijven van dezelfde opdracht. Dat is een vorm van ervaringsleren (Dewey 1938; Kolb 2015): door zelf de opdracht te ervaren en hierop te reflecteren, hopen we de leeropbrengst te vergroten.

In zes bijeenkomsten geven studenten feedback op elkaars tussenproducten en helpen ze de anderen zo goed mogelijk, zowel inhoudelijk als met het proces (Koster & Korpershoek 2021).

Ze formuleren zelf een onderzoeksvraag bij een onderwerp – bijvoorbeeld over ‘taalvariatie’, ‘literaire adaptaties’ of ‘verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke sprekers’ – en verdiepen zich op die manier in een theoretisch aspect van de neerlandistiek. Aan het einde levert de student een individueel onderzoeksverslag en een reflectieverslag op het begeleidingsproces in. De student wordt beoordeeld op zowel het inhoudelijke verslag als op het begeleidingsproces, en wordt zo klaargestoomd voor het begeleiden van het profielwerkstuk op de eigen school.

4. Opbrengsten

De module ‘Begeleiden profielwerkstuk’ wordt door studenten als inspirerend en zinvol ervaren. Door elkaar feedback te geven en feedback van anderen te verwerken, leren ze goed redeneren voor het eigen onderzoek. Ook vinden ze het heel nuttig voor de praktijk: ze krijgen handvatten om leerlingen te begeleiden en te inspireren voor het vak Nederlands.

Enkele reacties van studenten:

“Doordat ik leerlingen heb bevroegd op het gebied van straattaal heb ik de leerlingen nieuwsgierig gemaakt hiernaar en ze laten zien dat ze hier zelf ook onderzoek naar kunnen doen”.

“Tijdens deze collegereeks ben ik buiten mijn comfortzone getreden. Feedback geven is iets wat ik moeilijk vind om te doen. Wanneer ik kritisch kijk naar andermans werk en mijn feedback daarop geef, ben ik altijd een beetje bang dat anderen dit opvatten als een persoonlijke aanval en zich daardoor gekwetst voelen of mij een betweter vinden. Ik heb leren inzien dat feedback geven mensen helpt en dat mijn feedback ook daadwerkelijk gewaardeerd wordt”.

De module bestaat nu twee jaar, en studenten hebben uiteenlopende onderzoeken gedaan. Zo is er onderzoek gedaan naar ‘adaptaties van literaire verhalen’, ‘retorische middelen van politici’, ‘de houding van bovenbouwleerlingen tegenover straattaal’ en ‘de bijdrage van creatief schrijven aan zakelijk schrijven’. Studenten waarderen de vrijheid om zich te verdiepen in één van de domeinen van het vak Nederlands en voelen zich beter bekwaam om hun eigen leerlingen te inspireren voor onderwerpen uit de neerlandistiek.

5. Inspirerende websites

De volgende websites geven onderzoeksideeën voor profielwerkstukken op het gebied van de Nederlandse taal en cultuur of zijn in algemene zin helpend bij het begeleiden van het profielwerkstuk:

- *Profielwerkstuk Onderwerpen* (<https://profielwerkstukonderwerpen.com/>).
- *Rotterdamse Hogescholen & Voortgezet Onderwijs* (2015). ‘Leidraad Profielwerkstuk. Praktische handreiking voor het voortgezet onderwijs, waarbij leerlingen hun Profielwerkstuk maken op een ‘hbo-waardige’ wijze’ (<https://aansluiting-voho010.nl/download/leidraad-profielwerkstuk>).
- *Litlab – Profielwerkstuk* (<https://litlab.nl/pws/>).
- *Profielwerkstuk Taalkunde* (<https://www.profielwerkstuktaalkunde.nl/>).
- *Instituut voor de Nederlandse taal – Profielwerkstuk* (<https://ivdnt.org/onderwijs/profielwerkstuk/>).
- *Radboud Universiteit – Profielwerkstuk* (<https://www.ru.nl/pucsociety/scholieren/profielwerkstuk/onderwerpen-profielwerkstuk-thema/>).
- *Rijksuniversiteit Groningen – Profielwerkstuk*

- (<https://www.rug.nl/society-business/scholierenacademie/scholieren/pws-hulp/>).
- *Taalwijs* (z.d.). *Workshop profielwerkstukken voor de talen* (<https://www.youtube.com/watch?v=YQQK0b00EJI>).

Referenties

- Dewey, J. (1938). *Experience and education*. New York, NY: Macmillan.
- Hattie, J. & H. Timperley (2007). “The power of feedback”. In: *Review of Educational Research*, 77 (1), p. 81-112.
- Kolb, D.A. (2015). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. New Jersey: Pearson Education.
- Koster, M. & M. Korpershoek (2021). *Maak er geen punt van! Feedback op schrijfproducten*. Bussum: Coutinho.
- Silfhout, G. van (2016). ‘Continu leren bij het vak Nederlands. Hoe een toetscultuur langzaam plaatsmaakt voor een feedbackcultuur’. In: D. Sluijsmans & R. Kneyber (2016). *Toetsrevolutie. Naar een feedbackcultuur in het voortgezet onderwijs*. Culemborg: Uitgeverij Phronese, p. 87-105.
- Sluijsmans, D.M.A., D. Joosten & C.P.M. van der Vleuten (2013). *Toetsen met leerwaarde. Een reviewstudie naar de effectieve kenmerken van formatief toetsen*. Den Haag: NWO-PROO.